

VORISLIK HUQUQINING INGLIZ QONUNCHILIGIDA TARTIBGA**SOLINISHI*****O.Sh.Annakulov***

Annotatsiya: Mulkdorning mulkiy huquqlari orasida tasarruf etish huquqi markaziy o'rinni egallaydi va mazkur huquq mulkdorning o'z vafotidan keyin unga tegishli bo'lgan mol-mulkning yuridik taqdirini belgilashini ham o'z ichiga oladi. Bunday tasarruf etish vasiyatnoma asosida amalga oshiriladi. Biroq, vasiyatnoma qoldirish majburiyat emas balki, subyektiv huquq bo'lib, bu huquqni mulkdor amalga oshirmasligi ham mumkin. Biz ushbu vorislik huquqiga oid o'ziga xos jihatlarni ingliz qonunchiligi misolida ko'rganimizda, bir qancha farqli jihatlar borligini ko'ramiz.

Kalit so'zlar: Voris, mulk, mulkdor, huquq, vafot etgan shaxs, vasiyatnoma, meros, pensiya, nafaqa..

KIRISH

Vorislik maqsadida jismoniy shaxsning mulki qanday mulk hisoblanadi?

Angliya va Uels qonunlariga ko'ra, vorislik maqsadida jismoniy shaxsning mulki uning nomiga egalik qiladigan barcha mulkni o'z ichiga oladi. Shuningdek, u marhumning "umumiy ijara" bo'yicha boshqalar bilan birgalikda egalik qiladigan har qanday mulkdagi ulushini ham o'z ichiga oladi. Umumiy ijaraga olingan holda, har bir mulkdor mulkda qat'iy ulushga ega bo'lib, merosxo'rlik ularning irodasi yoki merosxo'rlik qoidalari bilan belgilanadi.

Mulk, shuningdek, marhumning ulardan foydalanishni nazorat qilish va o'z maqsadini belgilash huquqiga ega bo'lgan, umumiy tayinlash vakolati deb ataladigan mulk va undan oldin vafot etgan shaxsning mulkidagi, marhumga tegishli bo'lgan mol-mulkni ham o'z ichiga oladi.

Ushbu maqsadlar uchun marhumning mulki "qo'shma ijara" bo'yicha birgalikda egalik qiladigan mulkni o'z ichiga olmaydi, bunda birgalikdagi mulkdorlarning har biri bo'linmas ulushga ega. Bunday hollarda, umumiy mulkdor vafot etgan taqdirda, omon qolish qoidasi uning mulkdagi ulushini boshqa qo'shma ijarachilarga berish uchun qo'llaniladi.

Jismoniy shaxslar hayoti davomida o'z mulkiga qay darajada egalik qilish erkinligiga ega?

Angliya va Uels qonunlariga ko'ra, shaxslar butun umri davomida o'z mulklarini tasarruf etish erkinligiga ega. Shaxsning tasarruf etish erkinligini cheklash uchun nikoh mulki yoki majburiy merosxo'rlik rejimi mavjud emas.

Ajralish, fuqarolik sherikligini tugatish yoki qonuniy ajralish holatlarida, ingliz sudi ehtiyoj, hissa qo'shish va bo'lish tamoyillariga muvofiq adolatga erishish uchun er-xotin o'rtasida aktivlarni taqsimlash to'g'risida qaror qabul qilish huquqiga ega. Bu shaxsning o'z aktivlari bilan o'zi xohlaganicha muomala qilish erkinligini samarali ravishda cheklashi mumkin. Bunday holda, sud ushbu sohadagi sud amaliyotiga rioya qilgan holda, odatda, barcha sharoitlarda adolatli bo'lgan taqdirda, nikoh taraflari o'rtasida tuzilgan haqiqiy nikoh shartnomasini kuchga kiritadi. Bu Angliya va Uelsning amaldagi qonunlariga ko'ra, er-xotinning mulki to'g'risidagi shartnomalar shartnoma asosida amalga oshirilmasligiga qaramasdan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Jismoniy shaxslar o'limdan keyin o'z mulkiga qay darajada egalik qilish erkinligiga ega?

Angliya va Uels qonunlariga ko'ra, shaxslar o'z mulklarini to'liq tasarruf etish erkinligiga ega. Majburiy meros tizimi yo'q va umrbod sovg'alarni qaytarib olish qoidalari mavjud emas.

Birgalikdagi mulkka oid qoidalar jismoniy shaxsning bunday mulkni tasarruf etish qobiliyatiga ta'sir qiladi.

Marhumga nisbatan aniq munosabatlarga ega bo'lgan shaxslar, agar ular etarli darajada ta'minlanmagan deb hisoblasa, uning mulkidan ta'minlash yoki ko'paytirish to'g'risida da'vo qilishlari mumkin. Biroq, bu shaxsning vasiyat erkinligini cheklamaydi.

Agar shaxs sizning yurisdiksiyangizda mulkni tasarruf etish bo'yicha tegishli ko'rsatmalar qoldirmasdan vafot etsa, mulk kimga va qanday ulushlarga o'tadi?

Meros bo'yicha merosxo'rlik qoidalari 1925-yildagi "Mulklarni boshqarish to'g'risida"gi qonunning IV qismida belgilangan. Har bir holatda voyaga etmaganlar 18 yoshga to'lganda va bu yoshga to'lgunga qadar yoki undan oldin turmushga chiqmaguncha yoki fuqarolik shirkatiga kirgunga qadar, ularning ulush qonuniy trastlarga tegishli bo'lib, ular bo'yicha daromadlar ularni saqlash, ta'lim olish yoki foyda olish uchun ishlatiladi yoki to'planadi.

Omon qolgan turmush o'rtog'ini yoki fuqarolik sherigini qoldirib ketganlar

2014-yil 1-oktabrdan boshlab, agar shaxs vafot etsa, tirik qolgan turmush o'rtog'i yoki fuqarolik sherigi bo'lib, lekin qonuniy vorislari bo'lmasa (keng ma'noda, bolalar yoki nabiralar va h.k.), butun qolgan mulki turmush o'rtog'i yoki fuqarolik sherigiga o'tadi.

Agar meros qoldiruvchining qonuniy merosxo'rlari mavjud bo'lsa, turmush o'rtog'i yoki fuqarolik sherigi marhumning shaxsiy mol-mulkining yarmini oladi. Emissiya mulkning ikkinchi yarmini qonuniy trastlarga oladi. Masalan, agar ota-onasi merosxo'rdan oldin vafot etgan bo'lsa, bu masala har bir stirpital asosida meros bo'lib o'tadi.

Omon qolgan turmush o'rtog'i yoki fuqarolik sherigini qoldirmaganlar

Agar marhumning farzandlari bo'lsa, lekin turmush o'rtog'i yoki fuqarolik sherigi bo'lmasa, meros qoldiruvchining farzandlari 18 yoshga to'lganida uning qolgan mol-mulkini teng ulushlarda oladilar.

Agar meros qoldiruvchining farzandlari mavjud bo'lmagan holda, lekin uning ota-onasidan biri yoki ikkalasi ham hayot bo'lsa, ota-onalar qoldiq mulkni yolg'iz yoki teng ulushlarda oladilar.

Agar meros qoldiruvchining farzandlari ham ota-onasi ham mavjud bo'lmagan hollarda uning mol-mulki ustuvorlik tartibida quyidagi shaxslarga o'tadi:

Tug'ishgan aka-uka;

O'gay aka-ukalar;

bobo va buvilar;

amakilar va xolalar;

Jismoniy shaxsning mulkini tasarruf etishda asrab olingan yoki noqonuniy bolalarga tabiiy qonuniy bolalar bilan bir xil munosabatda bo'ladimi va agar bunday bo'lmasa, ular qanday qilib merosxo'rlik qilishlari mumkin?

Asrab olingan bolalar

Farzandlikka olingan bolalar farzandlikka oluvchining yoki farzandlikka oluvchilarning qonuniy farzandlari sifatida qaraladi, boshqa hech kimning qonuniy farzandlari sifatida qabul qilinmaydi. Farzandlikka olingandan so'ng, ular o'zlarining biologik ota-onalari merosxo'rligidan meros olish huquqiga ega emaslar, farzandlikka olishdan oldin ularga tegishli bo'lgan huquqlardan tashqari.

Vasiyat qiluvchi o'z mulkiga nisbatan to'liq vasiyat erkinligiga ega bo'lganligi sababli, hech bir bola ota-onadan meros olish huquqiga ega emas, ammo, agar vasiyatnomada shaxslarning ismlari aniq ko'rsatilmagan holda bolalarga meros qoldirish nazarda tutilgan bo'lsa, asrab olingan bolalar biologik bolalar kabi meros olish huquqiga ega bo'ladilar.

Jismoniy shaxsning mulkini taqsimlash qanday qonun bilan tartibga solinadi va bu uning tarkibidagi mulk turiga bog'liqmi?

Angliya va Uelsda ko'chmas mulkni taqsimlashda mulk joylashgan joyning qonuni tartibga solinadi. Ko'char mulk jismoniy shaxsning yashash joyi qonuni bilan tartibga solinadi.

Yurisdiksiyangizda jismoniy shaxsdan haqiqiy vasiyatnoma tuzishi uchun qanday rasmiyatchiliklar talab qilinadi?

Angliya va Uelsda vasiyatnoma yozma ravishda tuzilishi va vasiyat qiluvchi, vasiyatnoma yoki uning huzurida va uning ko'rsatmasi bilan boshqa shaxs tomonidan imzolanishi kerak. Ushbu imzo vasiyat qiluvchi tomonidan bir vaqtning o'zida hozir bo'lishi kerak bo'lgan ikkita guvoh ishtirokida tuzilishi yoki tan olinishi kerak. Har bir guvoh vasiyatnomani imzolashi yoki vasiyat qiluvchi yoki vasiyatnoma ishtirokida imzosini tasdiqlashi kerak, lekin boshqa guvohning ishtirokida emas.

Agar voyaga etmagan bolaning vasiylarini tayinlamasa, vasiyatnomada sana qo'yilishi shart emas. Ammo, agar vasiyatnoma ijro etilgan sanada shubha tug'lsa, uni aniqlash uchun dalillar talab qilinishi mumkin.

Agar vasiyatnoma bo'yicha benefitsiar yoki ularning turmush o'rtog'i yoki fuqarolik sherigi vasiyatnomaga guvoh bo'lsa, ushbu benefitsiarga meros bekor bo'ladi.

Harbiy xizmatda bo'lgan harbiy xizmatchilarning vasiyatnomalari bo'yicha rasmiyatchiliklar yumshatilgan. Ular to'lov kitobida yozilishi yoki hatto og'zaki ravishda amalga oshirilishi mumkin.

Huquq komissiyasi 2017-yil iyul oyida Angliya va Uelsda vasiyatnomalar huquqini isloh qilish bo'yicha maslahat berdi, u elektron vasiyatnomalar yoki elektron shaklda bajarilgan vasiyatnomalarga ruxsat beruvchi qoidalarni taklif qiladi. Bu islohot hali ham kutilmoqda. Biroq, vaqtinchalik qonunchilik 2020-yil 28-sentabrda kuchga kirdi, bu 2020-yil 31-yanvardan kamida 2022-yil 31-yanvargacha bajarilgan vasiyatnomalarni shaxsan amalga oshirish mumkin bo'lmagan hollarda virtual guvohlik berishga ruxsat beradi. Ushbu qoida COVID-19 pandemiyasi davrida vasiyatlarini bajarish uchun ijtimoiy masofa va boshqa qoidalar bilan bog'liq qiyinchiliklarni e'tirof etish uchun kiritilgan.

Sizning yurisdiksiyangizda xorijiy irodalar tan olinganmi va bunga qanday erishiladi?

Angliya va Uelsda yurisdiksiyadan tashqarida yashash joyida vafot etgan shaxsga tegishli bo'lgan mulkni boshqarish uchun odatda vakillik yoki vakillik granti talab qilinadi. Biroq, agar marhum 1892 va 1927-yillardagi mustamlakachilik qonunlari qo'llaniladigan mamlakatda yashagan bo'lsa va ushbu mamlakatda grant berilgan bo'lsa, Angliya va Uelsdagi mulkni boshqarish uchun grantni qayta rasmiylashtirish uchun ariza berilishi mumkin.

Xulosa

Ingliz qonunchiligida vorislik huquqini o'rganish davomida milliy qonunchiligimizdan farq qiluvchi va o'xshash jihatlarni ko'rishimiz mumkin. Misol uchun farqli jihati sifatida, meros qoldiruvchining mol-mulkingning yarmi u vafot etganidan so'ng, birinchi navbatda uning turmush o'rtog'i hamda fuqaroviy sherigiga teng ravishda, ulardan so'ng qonuniy vorislariga o'tishini nazarda tutuvchi normalar belgilanganligini aytishimiz mumkin. Bundan kelib chiqadiki, ingliz qonunchilida milliy qonunchiligimizdan farqli ravishda fuqaroviy sherik tushunchasi ham mavjud bo'lib va birinchi navbatdagi meros qabul qiluvchilar qatoriga kiritilganligi alohida e'tiborga molik jihat desak bo'ladi. Yana farqli jihati sifatida meros qabul qiluvchi farzandlar 18 yoshga to'lganidan so'ng, meros mol-mulk ularga rasmiylashtirishini va bu yoshga to'lgunga qadar meros-mulk hisobidan maxsus trustlar tomonidan ularning ta'lim olishi, tibbiy ko'rikdan o'tishi va shu kabi ijtimoiy va hayotiy ehtiyojlari uchun mablag'lar doimiy ajratib turilishini ko'rib o'tdik. O'xshash jihati sifatida meros qabul qilish jaroyonida qarindoshlik darajasidan kelib chiqib ustunlik berilishini aytishimiz mumkin. Ya'ni, birinchi o'rinda farzandlar, undan keyin bovo-buvilar va tog'a, amaki, xola, ammalar meros olishda ustuvor huquqlarga ega ekanligi belgilangan. Yana shuni ham takidlash joizki, pandemiya vaqtida

ingliz qonunchiligida meros qoldiruvchi vasiyatni elektron tartibda yozib qoldirgan taqdirda ham haqiqiy sanalishini nazarda tutuvchi normalar ham joriy etilgan bo`lib, ushbu normalarni bugungi kunda qonunchilikda qat'iy belgilash bo'yicha qizg'in muhokamalar olib borilayotganligin ham alohida farqli tomon deb aytishimiz mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Liu, Jau. "An Integrative Conceptual Framework for Sustainable Successions in Family Businesses: The Case of Taiwan." *Sustainability* 10, no. 10 (October 12, 2018):
2. Đokić, Ivana. "Ensuring the continuity of family law protection after the opening of succession estate in Russian law."
3. Chan, Evelyn T. Y. "'A Manifestation of a Deep, Inborn Inherited Instinct': Modernist Aesthetics and the Instabilities of Inheritance in Joseph Conrad's *Lord Jim*."
4. Goodrich, John K. "'As long as the heir is a child'." *Novum Testamentum* 55, no. 1 (2013): 61–76.
5. Badbess, Khalil. "Till Death Do Us Part: The Ailment Affecting the Widow's Life Interest in Kenyan Intestate Succession." *Strathmore Law Review* 4, no. 1
6. Jenkins, Joseph Scott. "Inheritance law as constellation in lieu of redress a detour through exceptional terrain /." *Diss.*, Restricted to subscribing institutions, 2004.

